

ŚWIATOWIT

ROCZNIK

POŚWIĘCONY ARCHEOLOGII PRZEDDZIEJOWEJ

I BADANIOM

pierwotnej kultury polskiej i słowiańskiej

WYDAWANY STARANIEM

ERAZMA MAJEWSKIEGO.

Tom I. — 1899.

(57 ilustracji w tekście i XI tablic).

WARSZAWA.

Skład Główny w Księgarni E. Wendego i S-ki, Krak.-Przedmieście № 9.

—
1899.

ŚWIATOWIT

ANNUAL OF THE INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY
OF THE UNIVERSITY OF WARSAW

VOL. XIII–XIV (LIV–LV)
(2015–2016)

FASCICLE A/B

PREHISTORICAL AND MEDIEVAL
ARCHAEOLOGY.
ARCHAEOLOGY OF POLAND

MEDITERRANEAN
AND NON-EUROPEAN
ARCHAEOLOGY

WARSAW 2018

ŚWIATOWIT

ROCZNIK INSTYTUTU ARCHEOLOGII
UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

TOM XIII–XIV (LIV–LV)
(2015–2016)

FASCYKUŁ A/B

ARCHEOLOGIA PRADZIEJOWA
I ŚREDNIOWIECZNA.
ARCHEOLOGIA POLSKI

ARCHEOLOGIA
ŚRÓDZIEMNOMORSKA
I POZAEUROPEJSKA

WARSZAWA 2018

Redaktor naczelny Wydawnictw Instytutu Archeologii UW: Krzysztof Jakubiak

ŚWIATOWIT
ROCZNIK INSTYTUTU ARCHEOLOGII UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

Redaktorzy: Dariusz Błaszczak (d.blaszczak@uw.edu.pl),
Jerzy Żelazowski (j.r.zelazowski@uw.edu.pl)

Rada redakcyjna:

Włodzimierz Godlewski (Przewodniczący)
Elżbieta Jastrzębowska
Joanna Kalaga
Wojciech Nowakowski
Tadeusz Sarnowski
Tomasz Scholl
Karol Szymczak

Recenzenci tomu:

Zdzisław Bełka, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu
Joanna Kalaga, Uniwersytet Warszawski
Piotr Kittel, Uniwersytet Łódzki
Henryk Kobryń, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Jerzy Libera, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
Andrzej Michałowski, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu
Michał Pawleta, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu
Jan Schuster, Uniwersytet Łódzki

All rights reserved

© 2018 Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego

ISSN 0082-044X

Projekt okładki, opracowanie graficzne i skład: Jan Żabko-Potopowicz
Druk:

Adres redakcji: Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego,
Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa

Spis treści

Contents

Fascykuł A/B

ARCHEOLOGIA PRADZIEJOWA I ŚREDNIOWIECZNA. ARCHEOLOGIA POLSKI
ARCHEOLOGIA ŚRÓDZIEMNOMORSKA I POZAEUROPEJSKA

Fascicle A/B

PREHISTORICAL AND MEDIEVAL ARCHAEOLOGY. ARCHAEOLOGY OF POLAND
MEDITERRANEAN AND NON-EUROPEAN ARCHAEOLOGY

OD REDAKCJI.....9

Studia i materiały

Katarzyna Januszek, Katarzyna Pyżewicz

KRZEMIENNE NARZĘDZIA SZLIFOWANE Z PÓŹNEGO NEOLITU
– MIĘDZY FORMĄ A FUNKCJĄ 13
Late Neolithic polished flint tools – between form and function 27

Sylwia Domaradzka, Bartosz Józwiak, Michał Przedziecki

MATERIAŁY Z EPOKI KAMIENIA I WCZESNEJ EPOKI BRĄZU ZE STANOWISKA 2
W WOŹNEJWSI, GM. RAJGRÓD, WOJ. PODLASKIE Z BADAŃ W LATACH 2015–2016 29
Stone Age and Early Bronze Age archaeological material from the site 2 in Woźnawieś,
Rajgród commune, Podlaskie voivodship, from the excavations in 2015 and 2016 46

Agata Trzop-Szczypiorska, Radosław Karasiewicz-Szczypiorski

DOMY ZE STANOWISK KULTURY PRZEWORSKIEJ NA MAZOWSZU.
KILKA PRZYKŁADÓW Z NIEPUBLIKOWANYCH BADAŃ 47
Houses from sites of the Przeworsk Culture in Masovia. A few examples from unpublished research 70

Agata Chilińska-Früboes, Bartosz Kontny

PO JANTAR! RZYMSKI TROP W DALEKIM KRAJU ALBO RAZ JESZCZE
O ZNALEZISKACH Z DAWNEGO *ILISCHKEN* 73
Go for amber! Roman trace in a distant land or once more about old finds from former *Ilischken* 105

Dominik Chudzik

WYBRANE ASPEKTY WCZESNOŚREDNIOWIECZNEGO OSADNICTWA RÓWNINY ŁUKOWSKIEJ I WYSOCZYNY SIEDLECKIEJ.....	107
Selected Aspects of Early Medieval Settlement in the Łuków Plain and the Siedlce Upland	131

Dariusz Błaszczuk

POCHODZENIE I DIETA MĘŻCZYZNY POCHOWANEGO W GROBIE D162 Z CMENTARZYSKA W BODZIA W ŚWIETLE BADAŃ IZOTOPOWYCH.....	133
The provenance and diet of a man buried in the grave D162 from the cemetery in Bodzia in the light of isotopic analyses	155

Joanna Piątkowska-Malecka

ZWIERZĘCE SZCZĄTKI KOSTNE Z TERENU ŚREDNIOWIECZNEJ OSADY W SURAŻU, STAN. 7/125, GM. <i>LOCO</i> , POW. BIAŁOSTOCKI, WOJ. PODLASKIE	159
Animal skeletal remains from the medieval settlement in Suraż, site 7/125, Suraż commune, Białystok district, Podlaskie voivodship	174

Marta Osypińska, Joanna Piątkowska-Malecka

ZWIERZĘTA W ZAGRODACH NA TERENIE OSADY LUDNOŚCI KULTURY CERAMIKI WSTĘGOWEJ RYTEJ W LUDWINOWIE (STAN. 7, AUT. 112), GMINA I POWIAT WŁOCŁAWEK	175
Homestead Animals in Linear Pottery Culture Settlement in Ludwinów (Site 7, Aut 112), Włocławek Commune and District	193

Sławomir Wadył, Marek Krąpiec

DENDROCHRONOLOGIA O DATOWANIU WCZESNOŚREDNIOWIECZNEGO GRODZISKA W WĘGIELSZTYNIE, GM. WĘGORZEWO	195
Dendrochronology on the dating of an early medieval settlement in Węgielsztyn, Węgorzewo commune	203

Agnieszka Olech

SYSTEM OCHRONY I PRZECHOWYWANIA ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH NA SŁOWACJI.....	205
System for Protection and Storage of Archaeological Collections in Slovakia.....	212

Kronika wykopalisk**Michał Przeździecki, Elżbieta Ciepiewska**

RYDNO – STANOWISKO NOWY MŁYN, WYKOP I/2015, WOJ. ŚWIĘTOKRZYSKIE. BADANIA W ROKU 2015	215
Rydno – Site: Nowy Młyn, Cut I/2015, Świętokrzyskie voivodship. The excavations in 2015	218

Paweł Szymański

- CZERWONY DWÓR, STAN. XXI, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE. BADANIA W ROKU 2015 221
Czerwony Dwór, site XXI, Warmińsko-Mazurskie voivodship. The excavations in 2015.....226

Artur Brzóška, Piotr Prejs

- BADANIA NIEINWAZYJNE DNA WISŁY NA ODCINKU MOSTU ŚWIĘTOKRZYSKIEGO
DO MOSTU GDAŃSKIEGO, WARSZAWA, WOJ. MAZOWIECKIE,
BADANIA W LATACH 2015–2016 227
Non-invasive Survey of the Bottom of the Vistula River Between the Świętokrzyski Bridge
and the Gdański Bridge, Warsaw, Mazowieckie Voivodship, in the Years 2015 and 2016 230

Ewa Marczak-Łukasiewicz

- TRUSZKI-ZALESIE, STANOWISKO 1 „OKOP” I STANOWISKO 3 „SIEDLIKO”,
WOJ. PODLASKIE. BADANIA WYKOPALISKOWE W LATACH 2013, 2015 I 2016 231
Trzuski-Zalesie, Site 1 (‘Okop’) and Site 3 (‘Siedliko’), Podlaskie voivodship.
Excavations in 2013, 2015, and 2016..... 233

Magdalena Natuniewicz-Sekuła

- WEKLICE, STAN. 7, POW. ELBLĄSKI, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE.
BADANIA W LATACH 2015–2016 235
Weklice, Site 7, Elbląg district, Warmińsko-Mazurskie voivodship. The excavations in 2015–2016 240

Michał Starski

- PUCK, UL. 1 MAJA 3, DZ. 168, BADANIA W LATACH 2014–2015 241
Puck, 1 Maja Street no. 3, Plot 168. The excavations in 2014 and 2015 248

Michał Starski

- SKARSZEWY – RYNEK, GM. SKARSZEWY, WOJ. POMORSKIE, BADANIA W 2015 ROKU 249
Skarszewy – the market square, Skarszewy commune, Pomorskie voivodship. The excavations in 2015 258

Sławomir Wadył

- PASYM, ST. 1, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE. BADANIA W ROKU 2016 259
Pasym, site 1, Warmińsko-Mazurskie voivodship. The excavations in 2016 265

Sławomir Wadył, Jerzy Łapo

- PERŁY, ST. 1, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE. BADANIA W ROKU 2016 267
Perły, site 1, Warmińsko-Mazurskie voivodship. The excavations in 2016 270

Witold Gumiński

- STANOWISKO TORFOWE ŁOWCÓW-ZBIERACZY Z EPOKI KAMIENIA.
SZCZEPANKI, STAN. 8, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE. BADANIA W ROKU 2016 271
Szczepanki, site 8, Warmian-Masurian voivodship – a Stone Age peat-bog site of hunter-gatherers.
The excavations in 2016 278

Bartosz Kontny, Artur Brzóska, Anna Bucholc, Bartłomiej Kujda, Piotr Prejs

Z POWIETRZA, LĄDU I WODY. WSZECHSTRONNA WERYFIKACJA OSIEDLI NAWODNYCH MIKROREGIONU JEZIOR ORZYSZ I WYLEWY. BADANIA W ROKU 2016	279
From the air, land and water. A comprehensive verification of lake settlements of the microregion of the Orzysz and Wylewy lakes. The expedition in 2016.....	288

Andrzej Szela

BRUDNICE, ST. V, POW. ŻUROMIŃSKI. BADANIA WYKOPALISKOWE W SEZONIE 2015	289
Brudnice, site V, Żuromin district. The excavations in 2015	293

Andrzej Szela

BRUDNICE, ST. V, POW. ŻUROMIŃSKI. BADANIA WYKOPALISKOWE W SEZONIE 2016	295
Brudnice, site V, Żuromin district. The excavations in 2016	298

Roksana Chowaniec

PALAZZO ACREIDE, SICILY, ITALY. EXCAVATIONS IN 2015	299
Palazzolo Acreide, Sycylia, Włochy. Wykopaliska w 2015 r.	305

Rosa Lanteri, Marta Fituła

ANCIENT SETTLEMENTS IN THE TERRITORY OF NOTO (SYRACUSE PROVINCE): NEW DATA FROM THE GIOI AND NIURA DISTRICTS	307
Insedimenti Antichi nel Territorio di Noto (Provincia di Siracusa). Nuovi Dati Dalle Contrade "Gioi" e "Niura"	316
Ślady osadnictwa starożytnego terytorium Noto (prowincja Syrakuzy). Nowe znaleziska z „Contrada Gioi” i „Niura”	319

**Tadeusz Sarnowski, Agnieszka Tomas, Tomasz Dziurdzik,
Ludmiła A. Kovalevskaya, Emil Jęczmienowski, Piotr Zakrzewski**

NOVAE 2015. LEGIONARY DEFENCES AND EXTRAMURAL SETTLEMENT	321
Prace wykopaliskowe w Novae w 2015 r. Twierdzy legionowa i osiedle przyobozowe.	327

Martin Lemke

FIELDWORK AT NOVAE 2015	329
Wykopaliska w Novae w 2015 r.	335

Martin Lemke

FIELDWORK AT NOVAE 2016	337
Wykopaliska w Novae w 2016 r.	342

Martin Lemke

FIELDWORK AT RISAN 2015	343
Wykopaliska w Risan w 2015 r.	348

Martin Lemke

FIELDWORK AT RISAN 2016	349
Wykopaliska w Risan w 2016 r.	354

Tomasz Dziurdzik

LJUBŠKI ARCHAEOLOGICAL PROJECT: A ROMAN AND LATE ANTIQUE SETTLEMENT IN WESTERN HERZEGOVINA, 2015	355
Projekt archeologiczny Ljubuški (Ljubuški Archaeological Project) – osadnictwo okresu rzymskiego i późnoantycznego w zachodniej Hercegowinie, 2015 r.	363

Marcin Matera, Paweł Lech, Elżbieta Sroczyńska

TANAIS, RUSSIA. EXCAVATIONS IN THE 2015 SEASON	365
Tanais, Rosja. Wykopaliska w sezonie 2015	371

Marcin Matera, Paweł Lech, Elżbieta Sroczyńska

TANAIS, RUSSIA. EXCAVATIONS IN THE 2016 SEASON	373
Tanais, Rosja. Wykopaliska w sezonie 2016	380

Dmytro Nykonenko, Marcin Matera, Miron Bogacki, Wiesław Małkowski, Paweł Lech

KONSULOVSКОЕ HILLFORT, UKRAINE. NON-INVASIVE SURVEY IN 2015 SEASON	381
Grodzisko Konsułowskoje, Ukraina. Badania nieinwazyjne w sezonie 2015	388

Dmytro Nykonenko, Marcin Matera, Nadieżda Gawryluk, Paweł Lech

KONSULOVSКОЕ HILLFORT, UKRAINE. 2016 SEASON	389
Grodzisko Konsułowskoje, Ukraina. Badania w sezonie 2016	392

Barbara Kaim, Nazarij Buławka

THE SIXTH SEASON OF EXCAVATIONS AT GURUKLY DEPE, SOUTHERN TURKMENISTAN (2015)	393
Szósty sezon wykopalisk na stanowisku Gurukly Depe w południowym Turkmenistanie (2015)	388

Włodzimierz Godlewski

NAQLUN, EGYPT. EXCAVATIONS IN 2015	399
Naqlun, Egipt. Wykopaliska w 2015 r.	402

Dorota Dzierzbicka, Włodzimierz Godlewski

DONGOLA, SUDAN – SEASON 2015–2016	403
Dongola, Sudan – Sezon 2015–2016	412

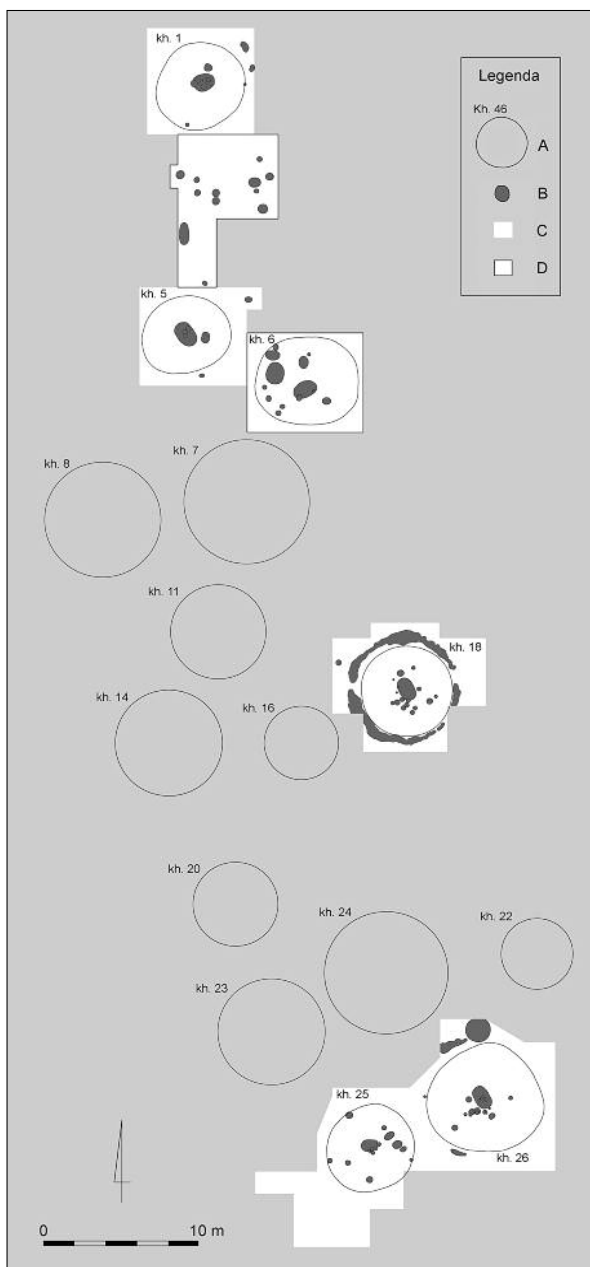
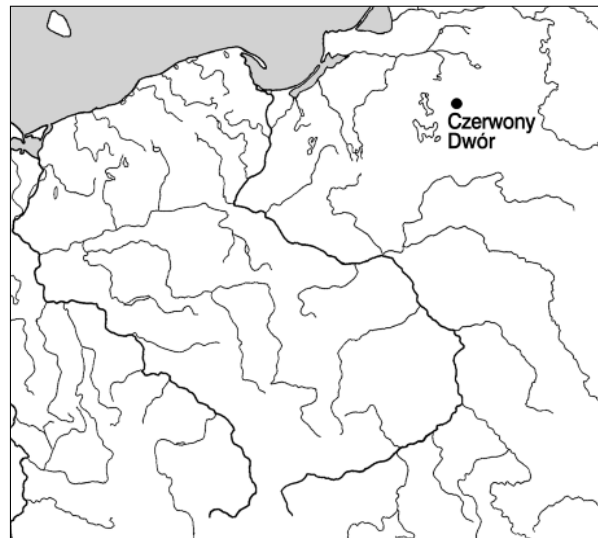
Joanna Kalaga

RECENZJA: DARIUSZ BŁASZCZYK, DĄBRÓWKA STĘPNIOWSKA (RED.), *POCHÓWKI
W GROBACH KOMOROWYCH NA ZIEMIACH POLSKICH W OKRESIE WCZESNEGO
ŚREDNIOWIECZA*, ŚWIATOWIT, SUPPLEMENT SERIES P: PREHISTORY AND MIDDLE AGES,
VOL. XVIII, WARSZAWA 2016, 175 STRON, 93 ILUSTRACJE, 3 TABELE 415

PAWEŁ SZYMAŃSKI

CZERWONY DWÓR, STAN. XXI, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE. BADANIA W ROKU 2015

Cmentarzisko w Czerwonym Dworze, stan. XXI (gm. Kowale Oleckie, pow. Gołdap, woj. warmińsko-mazurskie, AZP 16-77/19), położone jest w północno-wschodniej części Mazur, w centrum Puszczy Boreckiej, na terenie nadleśnictwa Czerwony Dwór. Na stanowisku zlokalizowano około 35–40 kurhanów koncentrujących się w dwóch skupiskach: południowo-wschodnim (kurhany z młodszego okresu wpływów rzymskich) i północno-zachodnim (kurhany

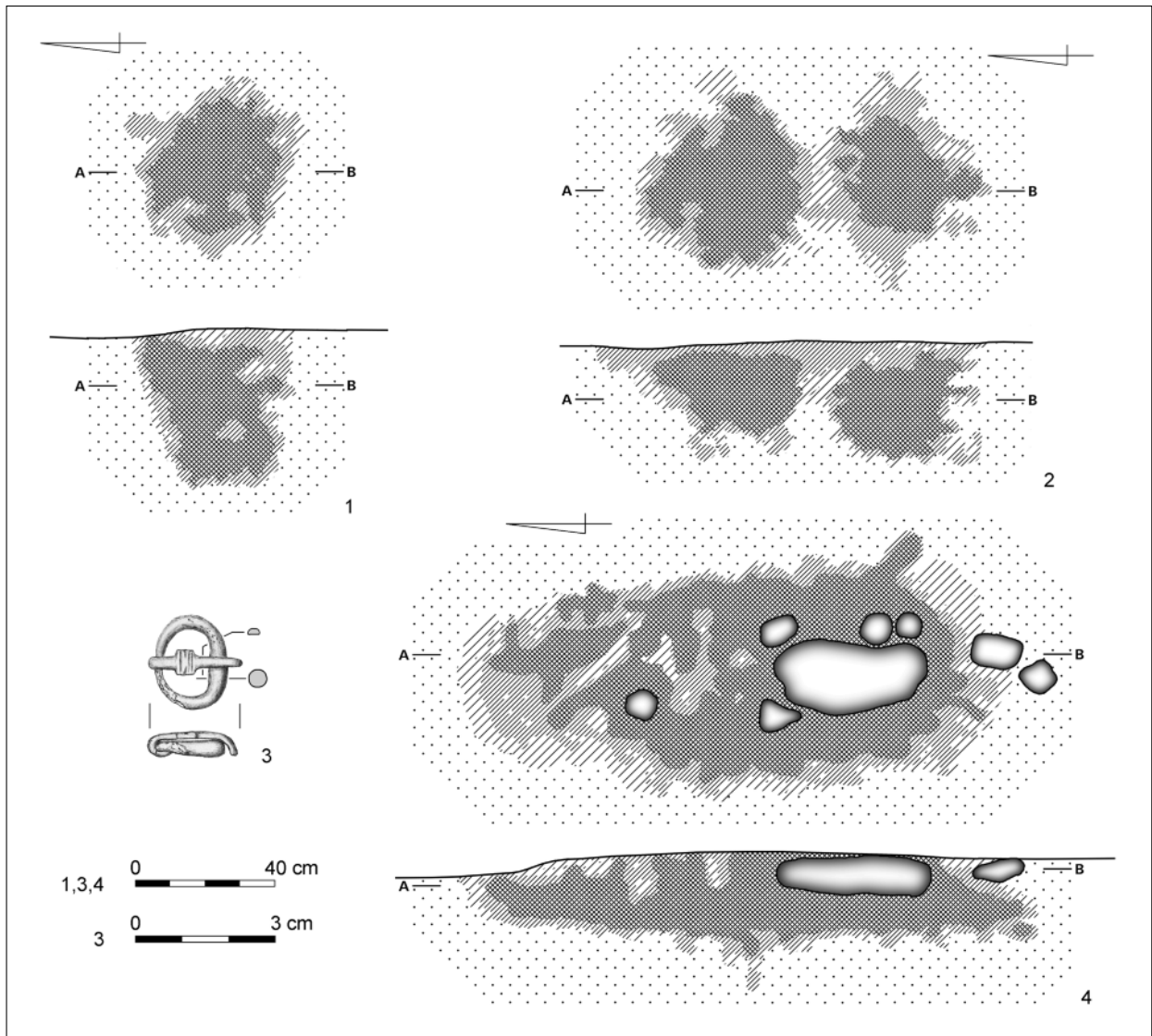

z okresu wędrówek ludów). Od rozpoczęcia prac w 2003 r. przebadano 22 z nich, odkrywając w sumie około 182 groby ciałopalne oraz inne obiekty związane z funkcjonowaniem cmentarzyska, zarówno w obrębie kopców, jak i w przestrzeni międzykurhanowej. Nekropola datowana jest na młodszy okres rzymski i okres wędrówek ludów i należy do grupy gołdapskiej kultury sudowskiej. Znajdują się tu również pozostałości osady kultury kurhanów zachodniobałtyjskich i pojedyncze groby kultury bogaczewskiej z fazy B₁ (na temat dotychczasowych badań zob. SZYMAŃSKI 2013, tam dalsza literatura). W roku 2014 rozpoczęto systematyczne badania dotychczas nierozpoznanej, północnej części nekropoli. Przebadano wówczas dwa kurhany (nr 1 i 5) i niewielką część przestrzeni międzykurhanowej. Odkryto kilkadziesiąt obiektów, w tym jeden grób płaski, pierwszy obiekt tego typu w północno-zachodnim skupisku kurhanów.

Badania w sezonie 2015 odbyły się w dniach 13 lipca – 7 sierpnia. Celem prac było dalsze rozpoznanie północnej strefy stanowiska. W tym celu założono wykop w kurhanie nr 6 oraz wykop w przestrzeni międzykurhanowej w celu sprawdzenia, czy istnieją tu dalsze groby płaskie. Podczas prac przebadano 88 m² (Ryc. 1), wyeksplorowano

Ryc. 1. Czerwony Dwór, stanowisko XXI. Plan północno-zachodniego skupiska kurhanów: A – zarysy kurhanów, B – odkryte obiekty, C – wykopy badawcze z lat 2004, 2008–2010 i 2014, D – wykopy z 2015 roku (oprac. P. Szymański).

Fig. 1. Czerwony Dwór, site XXI. Plan of the north-western cluster of barrows: A – outline of the barrows, B – unearthened features, C – trenches excavated in 2004, 2008–2010 and 2014; D – trenches from 2015 (compiled by P. Szymański).

Ryc. 2. Czerwony Dwór, stanowisko XXI. Przykłady grobów płaskich i pochodzących z nich zabytków: 1 – obiekt 200; 2 – obiekty 194a i 194b; 3 – sprzączka żelazna z obiektu 204; 4 – obiekt 196 (rys. P. Szymański).

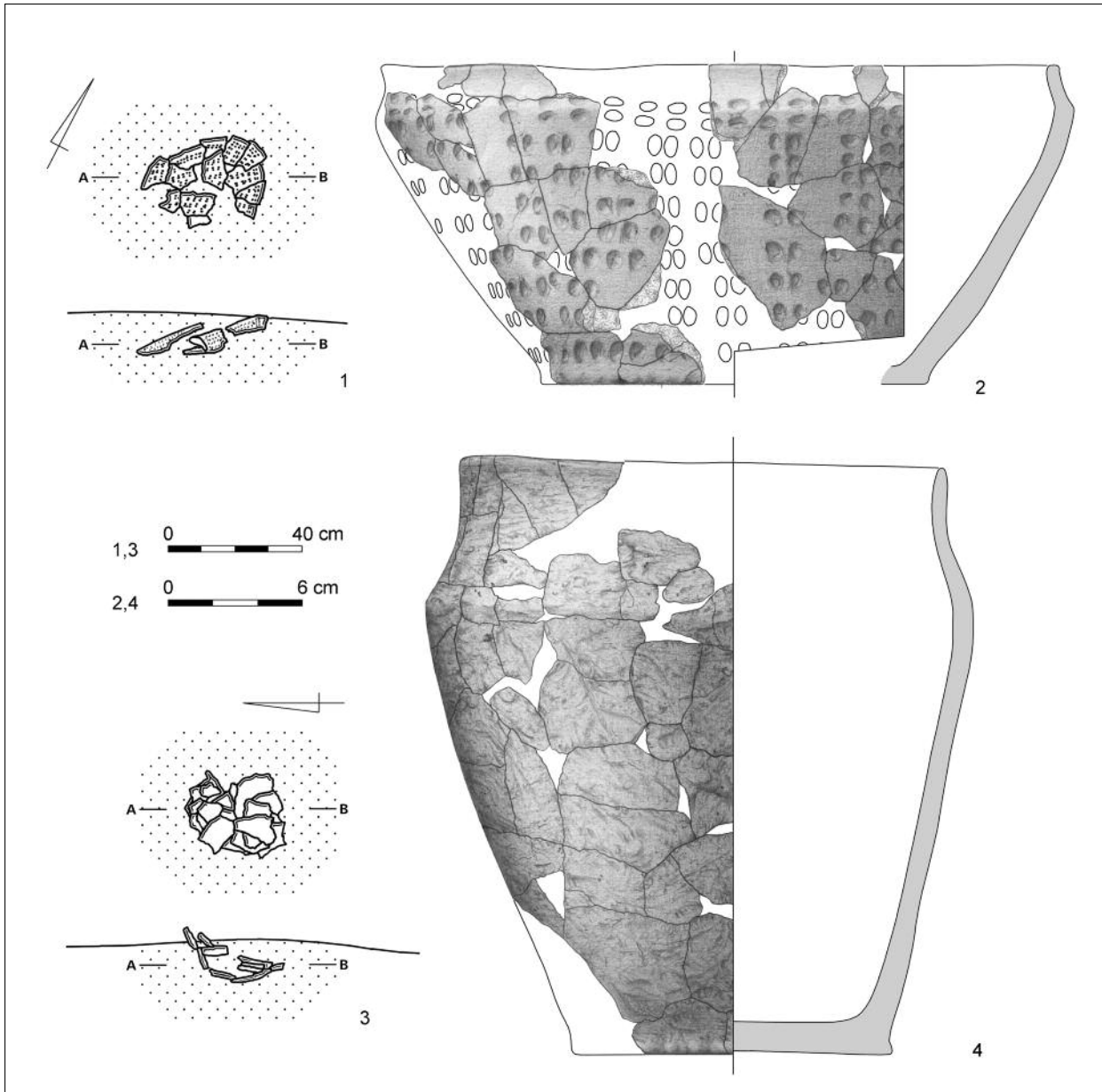
Fig. 2. Czerwony Dwór, site XXI. Examples of flat graves and their accompanying artefacts: 1 – feature 200; 2 – features 194a and 194b; 3 – iron buckle from feature 204; 4 – feature 196 (drawings by P. Szymański).

kurhan 6 oraz odkryto 26 obiektów, zarówno w kurhanie, jak i poza nim, w tym 13 grobów ciałaopalnych.

Jednym z najciekawszych znalezisk było odkrycie serii 7 grobów płaskich w przestrzeni międzykurhanowej. Obiekty tego typu odkrywano dotychczas tylko w skupisku południowo-wschodnim, badania z 2014 i 2015 pokazały jednak, że występują one również w północnej części skupiska północno-zachodniego. W tej strefie były to wyłącznie groby ciałaopalne jamowe, wypełnione czarną ziemią, z silnie przepalonymi kośćmi rozproszonymi w całym wypełniku. Groby te różniły się kształtem i wielkością. Miały formę kolistą lub podłużną, od stosunkowo małych (o średnicy 40 cm), po duże (o długości 150 cm), (Ryc. 2: 1, 2, 4). Zawierały nieliczne zabytki, przede wszystkim silnie skorodowane sprzączki żelazne z rozszerzeniami kolca (Ryc. 2:3). Na tej podstawie można je datować ogólnie na

fazy E₁ i E₂ okresu wędrówek ludów. Wiąże je to chronologicznie z najpóźniejszym na stanowisku sąsiednim kurhanem 1.

Podczas badań odkryto, oprócz grobów, serię 9 niewielkich jam wypełnionych potłuczonymi naczyniami (Ryc. 3:1, 3). Zalegały one zarówno pod kurhanem 6, jak i w przestrzeni międzykurhanowej. Podobne jamy odkrywano już w poprzednich sezonach (SZYMAŃSKI 2013: 58), jednak nie w tak dużej liczbie. Nieznana jest funkcja tych obiektów – być może same naczynia pełniły jakąś rolę w trakcie obrzędów odprawianych na cmentarzysku. Naczynia w jamach miały typowe formy dla okresu wędrówek ludów (Ryc. 3:4). Zwraca uwagę misa z obiektu 195, która jest zdobiona pasami zaszczyptywań, a więc wątkiem typowym w tym okresie głównie dla Suwalszczyzny (Ryc. 3:2; por. BITNER-WRÓBLEWSKA 1994).

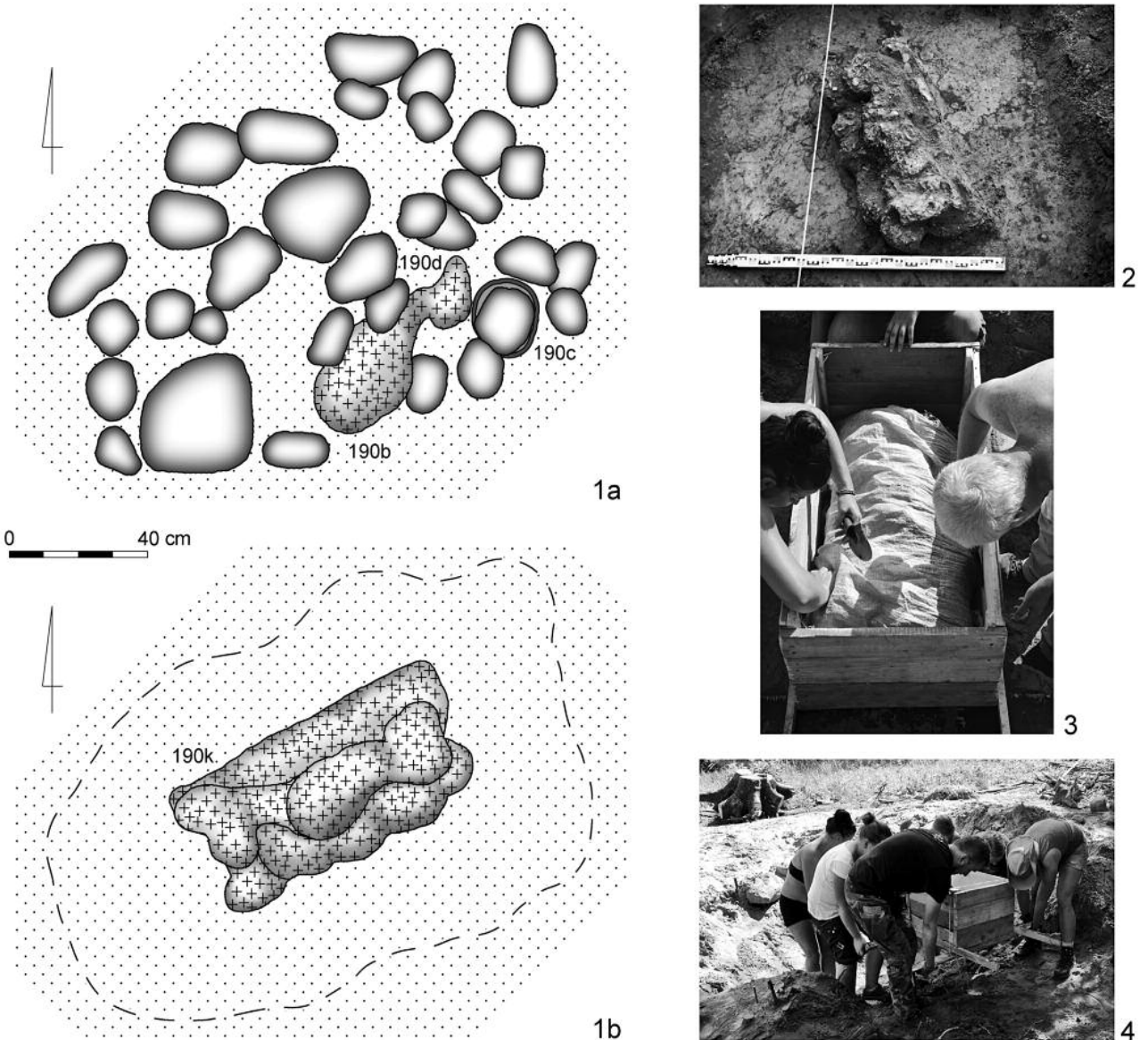
Ryc. 3. Czerwony Dwór, stanowisko XXI. Przykłady jam z rozbitymi naczyniami: 1, 2 – obiekt 195 i naczynie z wypełniska, 3, 4 – obiekt 188 i naczynie z wypełniska (rys. P. Szymański).

Fig. 3. Czerwony Dwór, site XXI. Examples of pits with shattered vessels: 1, 2 – feature 195 and a vessel from its backfill, 3, 4 – feature 188 and a vessel from its backfill (drawings by P. Szymański).

Jedyny wyeksplorowany w tym sezonie kurhan 6 (o średnicy około 6–6,5 m), posiadał konstrukcję charakterystyczną dla okresu wędrowek ludów. Miał nasyp ziemny jedynie z wierzchu wybrukowany kamieniami. Zawierał serię pochówków wtórnie wkopanych w nasyp i w grób centralny, można go więc włączyć do grupy tzw. kurhanów rodzinnych, charakterystycznych dla fazy prudziskiej kultury sudowskiej (por. KACZYŃSKI 1976: 263, 266, 270).

Bez wątpliwa najciekawszym znaleziskiem jest jednak grób centralny w kurhanie 6 (obiekt 190). Pod centrum kopca zalegała duża, podłużna jama o wymiarach około 100 × 150 cm (Ryc. 4:1a, 1b). W górnych partiach wypeł-

niona była kilkoma warstwami kamieni, wśród których odkryto dziewięć wtórnie wkopanych pochówków (obiekty 190a–190i). Bezpośrednio pod tym zasypiskiem zalegała zwarta warstwa przepalonych, „czystych” kości (obiekt 190k), o bardzo regularnych, w przybliżeniu prostokątnych zarysach, wymiarach około 50 × 100 cm i miąższości około 30 cm. W obrębie tej warstwy widoczne są wyraźne „bryły” kości (o średnicy około 20 cm) umieszczone w trzech równoległych rzędach: dwóch na spodzie i trzecim na szczycie (Ryc. 4:1b, 2). Można przypuszczać, że było to kilkanaście oddzielnych pochówków umieszczonych rzędami koło siebie i na sobie.

Ryc. 4. Czerwony Dwór, stanowisko XXI. Obiekt 190 w kurhanie 6: 1a – plan rozrzutu kamieni na poziomie stropu obiektu z widocznymi trzema wtórnie wkopanymi pochówkami, 1b, 2 – plan i widok na skupisko kości na dnie jamy, 3, 4 – zabezpieczanie i moment wydobywania skupiska kości z dna jamy (rys. P. Szymański; fot. J. Rosiak).

Fig. 4. Czerwony Dwór, site XXI. Feature 190 in barrow 6: 1a – spatial distribution of stones scattered at the ceiling level of the feature with three digs for secondary burials, 1b, 2 – plan of and a view at a cluster of bones at the bottom of the pit; 3, 4 – preservation and the moment of extraction of the cluster of bones from the bottom of the pit (drawings by P. Szymański; photo by J. Rosiak).

Z powodu niejasnego charakteru obiektu nie zdecydowano się na jego eksplorację w trudnych warunkach terenowych, mogło to bowiem spowodować utratę wielu informacji dotyczących zasięgu i zależności poszczególnych „brył”/pochówków. Podjęto decyzję o wydobyciu warstwy kości w całości i dalszej eksploracji w pracowni. W tym celu wykonano drewnianą ramę o wymiarach nieco większych niż samo skupisko. Ramę tę nałożono na bryłę kości, które zabezpieczono bandażami, a następnie całość odcięto od podstawy podsuwając pod spód drewniane dno dla powstałej w ten sposób skrzyni (Ryc. 4:3, 4). Po połączeniu dna z ramą płóciennymi pasami, obiekt wydobyto

i przetransportowano do Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego. Tu dokonano eksploracji warstwy kości. Zebrano z niej około 40 zabytków, w tym brązową zapinkę typu Dollkeim/Kovrovo, brązowe okucia pasa, brązową sprzączkę z owalną, pogrubioną ramą, paciorki bursztynowe, a ponadto kilkadziesiąt silnie skorodowanych przedmiotów żelaznych, zapewne głównie sprzączek. Obecnie trwa konserwacja tych zabytków, trudno zatem przedstawić ich dokładny opis.

Podobne warstwy przepalonych kości, należące do kilku/kilkunastu zmarłych, charakterystyczne były dla grupy gołdapskiej przede wszystkim w fazie D okresu

wędrówek ludów (później zaczęły pojawiać się pochówki popielnicowe). Szczątki zmarłych składano do jamy zwykle stopniowo przez długi czas – przez kilkadziesiąt lat lub dłużej (SZYMAŃSKI 2013: 54, 103–105). Trudno jednak obecnie stwierdzić, czy w przypadku omawianego obiektu mamy do czynienia z jednoczasowym założeniem, czy też ze stopniowym składaniem kości w ciągu długiego czasu. Na te pytanie będzie można odpowiedzieć po analizie chronologicznej zakonserwowanych żelaznych zabytków oraz porównaniu ich położenia z zasięgiem poszczególnych skupisk. Wiadomo obecnie, że obiekt datować należy przynajmniej na koniec fazy D okresu wędrówek ludów.

Oprócz znalezisk z okresu wędrówek ludów, z czasu funkcjonowania cmentarzyska, odkryto również obiekty wcześniejsze. Są to trzy jamy zarejestrowane pod kurhanem 6: obiekty 199, 205 i 208. Obiekt 199 zawierał potłuczone fragmenty grubościennego naczynia (naczyń?) oraz liczne bryły żużla, w niewielkiej jamie 205 zalegało jedno naczynie, natomiast duża jama 208 zawierała liczne fragmenty ceramiki. Większość naczyń nie została jeszcze zrekonstruowana, jednak pojedyncze odtworzone formy i charakter pozostałych fragmentów pozwalają datować obiekty na wczesną epokę żelaza.

Znaleziska te należy wiązać z pierwszym horyzontem użytkowania stanowiska, w którym funkcjonowała

osada produkcyjna z ostatnich wieków przed naszą erą (kultura kurhanów zachodniobałtyjskich). Z tego horyzontu znane są do tej pory tylko pojedyncze obiekty zawierające bryły żużla (niektóre z nich były pozostałościami pieców dymarskich). Brak było jednak materiałów zabytkowych, zatem chronologia tych znalezisk była ustalona wyłącznie na podstawie datowań ^{14}C (por. SZYMAŃSKI 2013: 83–88). Znaleziska ceramiki z wczesnej epoki żelaza z obiektów 199, 205 i 208 są więc potwierdzeniem, że w tym czasie na stanowisku rzeczywiście funkcjonowała osada produkcyjna.

Badania z 2015 potwierdziły wcześniejsze obserwacje wskazujące, że w części północnej cmentarzyska, dookoła kurhanów zalegają również groby płaskie z okresu wędrówek ludów, a ponadto inne obiekty związane z funkcjonowaniem cmentarzyska. Pochodzą stąd również znaleziska znacznie wcześniejsze – z wczesnej epoki żelaza. Przyszłe badania kontynuowane zatem będą właśnie w tej najmniej poznanej partii stanowiska.

dr hab. Paweł Szymański
Instytut Archeologii, Uniwersytet Warszawski
pmszyman@uw.edu.pl

Literatura

BITNER-WRÓBLEWSKA A.

1994 *Z badań nad ceramiką zachodniobałtyjską w okresie wędrówek ludów. Problem tzw. kultury sudowskiej*, *Barbaricum* 3, Warszawa, 219–241.

KACZYŃSKI M.

1976 *Problem różnicowania wewnętrznego „kultury sudowskiej” w późnym podokresie wpływów rzymskich i okresie wędrówek ludów*, (w:) K. Godłowski (red.), *Kultury archeologiczne i strefy kulturowe w Europie Środkowej w okresie wpływów rzymskich*, *Zeszyty Naukowe UJ CDXXII, Prace Archeologiczne* 22, Kraków, 253–286.

SZYMAŃSKI P.

2013 *Z badań nad chronologią i różnicowaniem kulturowym społeczności Mazur w późnej starożytności i u progu wczesnego średniowiecza*, *Światowit Supplement Series B: Barbaricum* 9, Warszawa.

PAWEŁ SZYMAŃSKI

**CZERWONY DWÓR, SITE XXI, WARMIŃSKO-MAZURSKIE VOIVODSHIP.
THE EXCAVATIONS IN 2015**

The barrow burial ground in Czerwony Dwór belongs to the Goldap group of the Sudovian Culture and is dated to the younger Roman Influences Period and the Migration Period. The excavations in 2015 were performed for three weeks and focused on the northern, i.e. the youngest, part of the necropolis from the Migration Period. In the course of this excavation season, 88 square metres were explored, which included the barrow no. 6 and 26 features, inside and outside the barrow.

These features comprised 13 cremation burials and, first and foremost, a series of 7 flat pit burials dug

into the space between the barrows. Moreover, 7 small pits with shattered pottery were discovered. Their role within the sepulchral complex has not yet been determined. The most interesting structure was the central burial in the barrow 6. It was a 1 m long vast layer of burned bones in which circa a dozen individuals were interred. It may presumably be dated to the end of the early Migration Period.

Translated by Maciej Talaga